

Bilaga 4

Fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män

Bilaga 4

Fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	7
1 Ekonomiska resurser för kvinnor och män i åldern 20–64 år.....	8
1.1 Tid och sysselsättning.....	8
1.1.1 Förvärvsarbetstid och tid i hemarbete	8
1.1.2 Sysselsättning	9
1.2 Lön och inkomst.....	9
1.2.1 Månadslön	9
1.2.2 Inkomster	10
1.3 Socialförsäkringsersättningar	11
1.3.1 Föräldrapenning	12
1.3.2 Sjukpenning	12
1.3.3 Sjuk- och aktivitetsersättning.....	12
1.3.4 Pension före 65 års ålder.....	13
1.4 Stöd vid arbetslöshet.....	13
1.5 Pensionsrätt.....	13
1.5.1 Pensionssparande	13
1.6 Inkomst av kapital.....	14
1.7 Skatter.....	14
1.8 Individuell disponibel inkomst	15
1.8.1 Genomsnittlig disponibel inkomst	15
1.8.2 Ekonomisk standard	17
1.8.3 Inkomst och ekonomisk standard i hushållsgrupper.....	18
2 Deltidsarbete.....	21
2.1 Vem är deltidsarbetande?	22
2.2 Deltid och ekonomiska resurser	23
2.2.1 Arbete på kort deltid	24
2.2.2 Arbete på lång deltid.....	25
2.3 Marginaleffekt	26
3 Utvecklingen sedan 1990-talets början	27

Tabellförteckning

1.1	Månadslön och kvinnors andel efter sektor 2003	9
1.2	Månadslön och kvinnors andel efter hushållsgrupp 2003	10
1.3	Löneinkomst, arbetsinkomst samt förvärvsinkomst efter hushållsgrupp 2003.....	10
1.4	Antal personer med förvärvsinkomst efter hushållsgrupp 2003	11
1.5	Lön och företagariinkomst 1998 och 2003.....	11
1.6	Föräldrapenning 1998 och 2003.....	12
1.7	Sjukpenning 1998 och 2003.....	12
1.8	Sjuk- och aktivitetsersättning 1998 och 2003.....	12
1.9	Pension före 65 års ålder 1998 och 2003.....	13
1.10	Arbetsmarknadsstöd 1998 och 2003.....	13
1.11	Privat pensionssparande 1998 och 2003	14
1.12	Kapitalinkomst 1998 och 2003.....	14
1.13	Förmögenhet efter typ av tillgång 2003	14
1.14	Slutlig skatt 1998 och 2003.....	15
1.15	Sammansättning av individuell disponibel inkomst 2003.....	15
1.16	Disponibel inkomst uppdelad på inkomstslag 2003. Inkomstsummor, medelvärden samt kvinnors andelar.....	16
1.17	Individuell disponibel inkomst och ekonomisk standard 2003	18
1.18	Individuell disponibel inkomst för ensamstående med barn 0–6 år	18
1.19	Individuell disponibel inkomst för ensamstående med barn 7–17 år	19
1.20	Individuell disponibel inkomst för ensamstående 20–44 år utan barn som bor hemma.....	19
1.21	Individuell disponibel inkomst för ensamstående 45–64 år utan barn som bor hemma.....	19
1.22	Individuell disponibel inkomst för sammanboende med barn 0–6 år.....	20
1.23	Individuell disponibel inkomst för sammanboende med barn 7–17 år.....	20
1.24	Individuell disponibel inkomst för sammanboende 20–44 år utan barn som bor hemma.....	20
1.25	Individuell disponibel inkomst för sammanboende 45–64 år utan barn som bor hemma.....	21
2.1	Sysselsatta efter arbetstid 2003	22
2.2	Sysselsatta efter arbetstid och ålder 2003	22
2.3	Arbetstid för ensamstående och sammanboende efter antal barn 2003	23
2.4	Arbetstid efter sektor 2003	23
2.5	Förvärvsinkomst efter arbetstidens omfattning 2003	23
2.6	Månadslön för deltidsanställda 2003.....	23
2.7	Förvärvsinkomstens sammansättning efter arbetstidens omfattning 2003.....	24
2.8	Förvärvsinkomstens sammansättning för ensamstående med kort deltid 2003.....	24
2.9	Förvärvsinkomstens sammansättning för sammanboende med kort deltid 2003.....	24

2.10	Förvärvsinkomstens sammansättning för ensamstående med lång deltid 2003	25
2.11	Förvärvsinkomstens sammansättning för sammanboende med lång deltid 2003	25
2.12	Marginaleffektens storlek efter arbetstidens omfattning 2003	26

Diagramförteckning

1.1	Faktiskt arbetad tid i betalt arbete efter hushållsgrupp 2004.....	8
1.2	Disponibel inkomst 2003 efter olika inkomstslag	17
3.1	Sammanboende efter kombination av arbetstid i avlönat arbete 1991 och 2002.....	27

Sammanfattning

Syftet med denna bilaga är att visa fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män i åldern 20–64 år. En särskild genomgång görs av deltidarbetets omfattning och betydelse för kvinnors och mäns inkomster.

Årets genomgång visar endast på marginella förändringar jämfört med föregående år.

Kvinnor utför en större andel obetalt arbete än män, vilket begränsar utrymmet för betalt arbete. Kvinnor arbetar i större utsträckning än män inom sektorer och yrken där lönenivån är lägre och där deltidstjänster är vanligare.

Löneskillnaden mellan kvinnor och män är betydande även när hänsyn tas till olika yrkesval och sektorer. Kvinnor tjänar i genomsnitt 92 procent av vad män tjänar.

En större andel kvinnor än män får ersättning från socialförsäkringen och får en större del av inkomstsumman. Det genomsnittligt mottagna beloppet är något högre för män.

Välfärdssystemen bidrar till att omfördela ekonomiska resurser från män till kvinnor. Detta är särskilt tydligt när det gäller föräldraskapet.

Förändring 1998 till 2003

I bilagan undersöks utvecklingen de senaste fem åren. Den visar att:

- mäns uttag av föräldrapenning har ökat
- kvinnors redan höga andel av utbetald sjukpenning och sjukersättning har ökat ytterligare
- kvinnors andel av utbetald pension har ökat
- mäns andel av utbetald arbetslöshetsförsäkring har ökat

Hushållsgrupper

Uppdelningen visar att ekonomisk standard är lägre för ensamstående än för sammanboende i varje hushållsgrupp och är allra lägst för ensamstående kvinnor.

Kvinnors lägre arbetsutbud och lägre löneinkomst kompenseras till viss del genom högre ersättning från socialförsäkringen och genom lägre inkomstskatt.

Ensamstående kvinnor med barn är en ekonomiskt särskilt utsatt grupp som trots omfattande stöd i form av barn- och bostadsbidrag har en lägre ekonomisk standard än övriga grupper. Det gäller inte för män i motsvarande situation.

För sammanboende sker en utjämning mellan könen inom varje hushållsgrupp när hänsyn tas till försörjningsbördan. Det innebär att kvinnors ekonomiska utsatthet döljs. Sammanboende kvinnor och män utan hemmavarande barn kan betraktas som ekonomiskt självständiga. Kvinnors lägre lön/företagarinkomst innebär dock att de är mer ekonomiskt utsatta än män och, eftersom pensionsrättigheter beror på inkomsten, riskerar att så förbli livet ut.

Skillnaden i arbetstid har minskat mellan makar enligt den jämställdhetspolitiska utredningen.

Deltidsarbete

För en kvinna eller man som är sysselsatt på *kort deltid* kommer cirka 60 procent av förvärvsinkomsten från lön. Någon form av arbetsmarknadsstöd har 30 procent av både kvinnorna och männen och det är ingen skillnad mellan ensamstående och sammanboende. Var tredje sammanboende kvinna har föräldra- eller sjukpenning. Även sjukersättning och pension är vanligt förekommande.

Vid *lång deltid* kommer en större andel av kvinnors förvärvsinkomst från lön, 81 procent, jämfört med 74 procent för män. För kvinnor med lång deltid är sjukpenning den ersättning som har störst betydelse. Vid lång deltid har 31 procent av kvinnorna och 24 procent av männen sjukpenning som komplement. Arbetsmarknadsstöd är en viktig inkomstkälla för 35 procent av ensamstående män med lång deltid. Föräldrapenning är en inkomstkälla för 40 procent av de sammanboende kvinnorna som komplement till lön.

Gemensamt för *alla deltidssysselsatta kvinnor och män* är att mer än 90 procent har någon löneinkomst, men denna inkomstandel varierar mellan 60 procent och 80 procent av förvärvsinkomsten. Det förfaller således som om vissa deltidarbetande står till arbetsmarknadens förfogande till den del de inte är sjukskrivna, har sjukersättning eller är föräldralediga.

Marginaleffekt

Deltidsanställda har lägre marginaleffekter än heltidsanställda. Marginaleffekter från höjd barnomsorgsavgift och sänkt bostadsbidrag påverkar kvinnors inkomst i större utsträckning än mäns. Marginaleffekter av ökad inkomstskatt och höjt underhållstöd har större inverkan på mäns inkomster.

1 Ekonomiska resurser för kvinnor och män i åldern 20–64 år

Redovisningen i denna bilaga omfattar inkomst från marknadsarbete i form av lön och företagarinkomst, ersättning och bidrag från socialförsäkringssystemen och från arbetslöshetsförsäkringen samt inkomst av kapital. Skattefria transfereringar som stöd till barnfamiljer och för boende ingår vid beräkning av disponibel inkomst. De flesta ekonomiska uppgifterna avser år 2003 och har hämtats från Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning av hushållens ekonomi (HEK). Uppgifter om sysselsatta och arbetade timmar redovisas också från Arbetskraftsundersökningen (AKU). Resultaten från de två undersökningarna skiljer sig åt något, men påverkar inte mönstret för kvinnor och män och slutsatserna i denna bilaga.

Redovisningen utgår från uppgifter om kvinnors och mäns ekonomiska situation och syftet är att tydliggöra skillnader i inkomstläget i relation till hushållets sammansättning. Inte minst har förekomsten av barn i olika åldrar betydelse för såväl ensamståendes som sammanboendes ekonomiska villkor.

Gruppering görs efter det yngsta barnet i hushållet. Kvinnor och män med barn i åldern 0–6 år särskiljs från de hushåll där det yngsta barnet är 7–17 år. Återstående personer utan hemmavarande barn grupperas i åldersklasserna 20–44 år respektive 45–64 år. Detta ger åtta hushållsgrupper som analyseras i avsnitt 1.

Löne- och företagarinkomst är den största inkomstkällan för både kvinnor och män. Det är också grunden för ersättning i socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och framtida pensioner. Löneskillnader på arbetsmarknaden reproduceras i ersättningssystemen och pensionen. Oavlönat arbete ger ingen inkomst eller pensionsrätt, men bidrar till hushållets välfärd. Det nya pensionssystemet ger dock pensionsrätt för barnår, studier och pliktjänst. Ålderspensionsavgift betalas vid ersättningar från socialförsäkringen.

Månadslön och löneskillnader mellan kvinnor och män redovisas för hela arbetsmarknaden och efter sektor. Förvärvsinkomsten innehåller inte bara lön, utan även företagarinkomst och ersättning från social- eller arbetslöshetsförsäkring. Genom att visa tre olika inkomstbegrepp framkommer tydligt att kvoten för den

relativa inkomsten mellan kvinnor och män beror på vilket begrepp som används.

Socialförsäkringarnas betydelse för kvinnors och mäns inkomst beskrivs, liksom stöd vid arbetslöshet och förekomsten av privat pensionssparande. Kortfattat redovisas kapitalinkomst, förmögenhet och skatter innan uppgifter om disponibel inkomst sammanfattar hela inkomststrukturen.

I avsnitt 2 analyseras deltidarbets omfattning och konsekvenser för kvinnors och mäns ekonomi. Marginaleffekten för kvinnor och män vid deltid- och heltidsarbete beskrivs också.

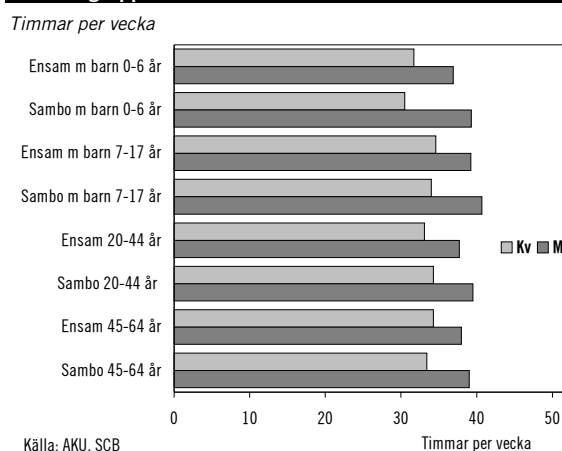
1.1 Tid och sysselsättning

1.1.1 Förvärvsarbetstid och tid i hemarbete

Förvärvsarbete redovisas löpande i statistiken som betalt arbete. Enligt Arbetskraftsundersökningen (AKU) år 2004 utfördes 125 miljoner timmar förvärvsarbete per vecka på marknaden av kvinnor och män i åldern 20–64 år. Av dessa timmar svarade kvinnor för 42 procent och män för 58 procent. Av de förvärvsarbetande arbetar två tredjedelar av kvinnorna och 90 procent av männen heltid. I alla hushållsgrupper arbetar kvinnor deltid i betydligt större omfattning än män i motsvarande grupp. Den genomsnittliga faktiska förvärvsarbetstiden per vecka var 33 timmar för kvinnor och 39 timmar för män.

Det är större skillnad i arbetstid mellan könen bland sammanboende än bland ensamstående i alla kategorier.

Diagram 1.1 Faktiskt arbetad tid i betalt arbete efter hushållsgrupp 2004

Det obetalda arbetets fördelning på olika aktiviteter framgår av tidsanvändningsundersökningar. Enligt den senast genomförda, 2000/01, uppgick tiden för hemarbete till 126 miljoner timmar per vecka, vilket då var av samma omfattning som det betalda arbetet. Fördelningen mellan kvinnor och män var emellertid den omvända – kvinnor utförde 58 procent och män 42 procent av det obetalda arbetet.

1.1.2 Sysselsättning

Under 2004 var nästan 2 miljoner kvinnor och drygt 2 miljoner män sysselsatta. Det motsvarar 75 procent av kvinnorna och 80 procent av männen i befolkningen i åldern 20–64 år. Arbetslösheten var 4 procent för kvinnor och 5 procent för män.

Kvinnors arbetskraftsdeltagande är bland de högsta i världen. En mängd av de tjänster som i Sverige utförs som betalt marknadsarbete utförs i länder utanför Norden obetalt av företrädesvis kvinnor.

Samtidigt är arbetsmarknaden starkt könsuppdelad. Fördelningen av kvinnor och män på olika näringsgrenar är ojämn. Kvinnor fördelar sig till hälften på privat och till hälften på offentlig sektor, medan män till 80 procent arbetar inom den privata sektorn.

I kommun- och landstingssektorn är kvinnor en stor majoritet på cirka 80 procent av de anställda. Den statliga sektorn är att beteckna som könsmässigt jämnt fördelad och den privata sektorn har en övervikt av män bland de anställda.

Förutom en horisontell uppdelning på kvinnor och män inom olika sektorer och yrken, finns en vertikal uppdelning av kvinnor och män inom respektive sektor, där män i större utsträckning än kvinnor finns på högre befattningar, vilket även återspeglas i lönestatistiken.

1.2 Lön och inkomst

1.2.1 Månadslön

Månadslön för kvinnor och män i olika sektorer redovisas i tabell 1.1. Uppgifterna avser heltids- och deltidsanställda, där månadslönen för del-

tidsanställda har räknats om till heltidslön. För timavlönade redovisas en beräknad månadslön.

Löneskillnader mellan kvinnor och män kan till stor del förklaras med skillnader i yrke, sektor, befattning, arbetslivserfarenhet och ålder. Det finns emellertid löneskillnader mellan kvinnor och män som är svåra att mäta statistiskt och som inte går att förklara på detta sätt utan kan antas bero på kön, s.k. osakliga löneskillnader.

Tabell 1.1 Månadslön och kvinnors andel efter sektor 2003

Månadslön, kronor och kvinnors lön i procent av mäns lön

Sektor	Månadslön		Kvinnors andel	
	Kvinnor	Män	Ej stv	Stv
Alla sektorer	20 700	24 800	84	92
Offentlig sektor	20 300	24 600	82	96
Kommun	19 300	21 300	91	98
Landsting	22 300	31 400	71	93
Stat	22 700	26 800	85	92
Privat sektor	21 100	24 800	85	90

Anm. Månadslönen är standardvägd (stv) med antagande att kvinnor och män fördelar sig lika på ålder, utbildning, arbetstid och sektor inom varje yrkesgrupp. Källa: Lönestrukturst Statistik, Medlingsinstitutet

I tabellen redovisas kvinnors lön i relation till mäns lön i två olika serier. I den standardvägda månadslönen har faktorer som ålder, utbildningsnivå, arbetstid och sektor inom yrkesgrupper rensats bort. Även om man bortser från skillnader som förklaras av dessa faktorer kvarstår löneskillnader mellan kvinnor och män.

Storleken på löneskillnaden varierar mellan sektorerna. Löneskillnaden är minst i den kommunala sektorn, där kvinnor utgör en majoritet. Detta gäller oavsett om lönen är standardvägd eller inte. Den standardvägda löneskillnaden är störst i den privata sektorn. I genomsnitt över hela arbetsmarknaden är kvinnors månadslön 92 procent av mäns månadslön när hänsyn tagits till skillnad i yrkesval och sektor. Denna lönekvot har ökat något från 1998 då den var 91 procent.

Tabell 1.2 visar månadslön efter hushållsgrupp. Den genomsnittliga månadslönen är lägre för ensamstående än för sammanboende, vilket gäller för kvinnor och män i alla hushållsgrupper. Kvinnors andel av mäns månadslön är 92 procent för ensamstående att jämföra med 80 procent för sammanboende. Det är månadslön omräknad till heltidslön som jämförs och lönen är inte standardvägd.

Tabell 1.2 Månadslön och kvinnors andel efter hushållsgrupp 2003

Månadslön, kronor och kvinnors lön i procent av mäns lön

	Månadslön		Kvinnors andel
	Kvinnor	Män	
Samtliga	20 800	24 800	84
Ensamstående	20 300	22 000	92
Ensam m barn 0-6 år	19 000	23 100	82
Ensam m barn 7-17 år	20 300	23 400	87
Ensam 20-44 år	19 500	21 500	91
Ensam 45-64 år	21 600	22 900	94
Sammanboende	21 100	26 500	80
Sambo m barn 0-6 år	21 000	26 300	80
Sambo m barn 7-17 år	21 400	28 100	76
Sambo 20-44 år	20 700	23 200	89
Sambo 45-64 år	21 000	26 600	79

Källa: HEK, SCB och Medlingsinstitutet, Finansdepartementets beräkningar

1.2.2 Inkomster

För de allra flesta utgör lönen den största delen av förvärvsinkomsten. Inkomsten påverkas också av om en person arbetar heltid, deltid, övertid, är sjuk, föräldraledig eller arbetslös.

I tabell 1.3 visas kvinnors och mäns löne-, arbets- och förvärvsinkomst. Av anmärkning

till tabellen framgår vad som ingår i respektive inkomstbegrepp. Förvärvsinkomst är ett taxeringsmässigt inkomstbegrepp som efter vissa avdrag utgör underlag för kommunal och statlig inkomstbeskattning. Inkomst av kapital ingår inte utan redovisas och beskattas separat.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns relativa inkomst minskar när inkomstnivån ökar som en följd av att fler inkomstslag läggs till. Kvinnors ekonomiska ställning stärks således i relation till mäns då förvärvsinkomst jämförs i stället för löneinkomst. Detta förhållande gäller i alla hushållsgrupper, vilket innebär att olika slags transfereringar har en utjämnande effekt på kvinnors ekonomiska ställning relativt män.

Trots att fler inkomstslag stärker kvinnors inkomst i relation till mäns, kvarstår stora skillnader mellan inkomsterna. Ensamstående kvinnor i åldern 45-64 år har högre genomsnittlig förvärvsinkomst än sammanboende kvinnor i samma ålder. En orsak är att sammanboende kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än ensamstående kvinnor. Sammanboende män har genomgående högre förvärvsinkomst än ensamstående män. Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män är störst i grupperna med småbarnsföräldrar.

Tabell 1.3 Löneinkomst, arbetsinkomst samt förvärvsinkomst efter hushållsgrupp 2003

Medelvärde (kronor per år) och kvinnors andel av mäns inkomst, procent

	Löneinkomst			Arbetsinkomst			Förvärvsinkomst		
	Kvinnor	Män	Andel %	Kvinnor	Män	Andel %	Kvinnor	Män	Andel %
Samtliga	158 400	238 300	66	174 000	245 800	71	198 000	267 600	74
Ensamstående	144 600	180 600	80	157 300	187 400	84	187 900	212 500	88
Ensam m barn 0-6 år	101 100	239 300	42	133 300	246 900	54	155 500	261 300	60
Ensam m barn 7-17 år	169 300	262 600	64	189 600	270 200	70	210 500	289 000	73
Ensam 20-44 år	135 400	174 000	78	141 900	178 500	79	155 600	191 900	81
Ensam 45-64 år	156 000	182 000	86	169 300	193 000	88	228 200	241 800	94
Sammanboende	165 600	275 500	60	182 800	283 400	65	203 300	303 100	67
Sambo m barn 0-6 år	123 900	283 200	44	163 700	296 600	55	174 500	300 700	58
Sambo m barn 7-17 år	200 500	309 300	65	210 000	316 200	66	224 800	324 700	69
Sambo 20-44 år	178 300	246 500	72	184 100	249 600	74	191 900	255 400	75
Sambo 45-64 år	164 400	253 900	65	175 900	260 000	68	211 200	305 600	69

Anm. Löneinkomst är summan av lön, bilförmån och företagarinkomst. Arbetsinkomst är summan av löneinkomst, sjukpenning, föräldrapenning och dagpenning vid utbildning eller tjänstgöring inom totalförsvaret. Förvärvsinkomst är summan av arbetsinkomst, ersättning vid arbetslöshet, utbetald pension, studiestöd och värdbidrag. Ägare av fåmansbolag räknas som anställd. Genomsnitt för alla med förvärvsinkomst.

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

I inkomsten ingår även företagarinkomst. Denna är ofta svår att mäta på ett sätt som är jämförbart med anställda men i genomsnitt är företagarinkomsten högre för män än för kvinnor. Dubbelt så många män som kvinnor har inkomst från eget företag.

Förvärvsinkomst visar emellertid inte en individs hela konsumtionsmöjlighet. Förekomst av kapital, skattefria transfereringar i form av familjestöd och skatt på förvärvsinkomsten medför att den inkomst individen disponerar avviker från förvärvsinkomsten. För att se på individens konsumtionsmöjlighet måste hänsyn även tas till försörjningsbördan.

Genomsnittliga inkomster i föregående tabell beräknas för de personer som har någon förvärvsinkomst. Hur många personer det är framgår av tabell 1.4. Detta innebär att personer som saknar arbetsinkomst ingår i nämnaren och genomsnittlig arbetsinkomst blir lägre än om ett genomsnitt skulle beräknas för enbart dem som har arbetsinkomst. En gemensam nämnare är viktig för att belysa hur inkomstnivå och inkomstkvot mellan kvinnor och män ändras när fler inkomstslag ingår i inkomstbegreppet.

Tabell 1.4 Antal personer med förvärvsinkomst efter hushållsgrupp 2003

Antal (1000-tal) och könsfördelning, procent

	Antal		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Samtliga	2 474	2 534	49	51
Ensamstående	851	992	46	54
Ensam m b 0-6 år	65	11	86	14
Ensam m b 7-17 år	123	37	77	23
Ensam 20-44 år	378	622	38	62
Ensam 45-64 år	286	323	47	53
Sammanboende	1 623	1 542	51	49
Sambo m barn 0-6 år	395	397	50	50
Sambo m barn 7-17 år	419	419	50	50
Sambo 20-44 år	204	198	51	49
Sambo 45-64 år	605	528	53	47

Anm. Förvärvsinkomst inkluderar lön, företagarinkomst, inkomstrelaterade transfereringar (t.ex. sjukpenning och föräldrapenning), vilka är knutna till arbetet och kompenserar för inkomstbortfall samt ersättning vid arbetslöshet, utbetald pension, studiestöd och vårdbidrag

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

I avsnitt 1.3 redovisas och kommenteras utvecklingen från 1998 av vissa socialförsäkringar. Det finns därför anledning att beskriva även marknadsinkomstens förändring under denna femårsperiod.

Under 2003 var lönesumman cirka 996 miljarder kronor, varav 39 procent till kvinnor och 61 procent till män. Jämfört med 1998 var fördelningen mellan kvinnor och män i stort sett densamma. Den sneda fördelningen mellan kvinnor och män beror främst på mäns högre löne- och företagarinkomst och kvinnors omfattande deltidsarbete.

År 2003 var antal personer med löne- eller företagarinkomst 4 534 000, varav 49 procent var kvinnor och 51 procent män. Kvinnors och mäns fördelning var i stort sett densamma båda åren.

Tabell 1.5 Lön och företagarinkomst 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (miljoner)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Inkomst	38	62	391,9	603,6	39	61
Antal pers.	48	52	2,2	2,3	49	51

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

I genomsnitt var löne- och företagarinkomsten 177 900 kronor för kvinnor och 258 800 kronor för män. Jämfört med 1998 har inkomsten per mottagare ökat med 13 procent för kvinnor och 11 procent för män räknat i fasta priser.

1.3 Socialförsäkringsersättningar

I detta avsnitt analyseras kortfattat vissa ersättningar från socialförsäkringen. En jämförelse görs mellan 1998 och 2003 för att se eventuella förändringar över tiden.

Skillnader i ersättning mellan kvinnor och män kan uppkomma av flera skäl. Löneskillnader följer med in i socialförsäkringssystemen då ersättningen baseras på tidigare inkomst genom sjukpenninggrundande inkomst (SGI) eller pensionsgrundande inkomst (PGI). Dessutom finns skillnader i grad av nyttjande mellan kvinnor och män. Detta är särskilt tydligt när det gäller föräldraförsäkringen. Det är därför viktigt att i analysen särskilja vilka skillnader som uppkommer när man studerar ersättningsnivåer respektive nyttjandegrad i de offentliga systemen.

1.3.1 Föräldrapenning

Under 2003 utbetalades 19,5 miljarder kronor i föräldrapenning, varav 74 procent till kvinnor och 26 procent till män. Fördelningen av det utbetalda beloppet har sedan 1998 blivit betydligt jämnare mellan kvinnor och män.

Det gäller även andelen mottagare av föräldrapenning som 2003 var 57 procent kvinnor och 43 procent män. Samtidigt har antalet mottagare ökat med 70 000 män och 20 000 kvinnor.

Tabell 1.6 Föräldrapenning 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (1000-tal)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utbetalt	81	19	14,4	5,1	74	26
Antal pers.	61	39	562	419	57	43

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

I genomsnitt utbetalas 25 700 kronor till kvinnor och 12 200 kronor till män. Det större beloppet per mottagare till kvinnor är en följd av fler ersatta dagar under året. Jämfört med 1998 har belopp per mottagare ökat något mer för män till följd av att andel mottagare och uttagna dagar har ökat.

1.3.2 Sjukpenning

Ohälsan har under senare år kommit allt mer i fokus på grund av en kraftig ökning av antalet långtidssjukskrivna mellan 1998 och 2003. Ohälsan är samhällsekonomiskt kostsam, men har också ekonomiska konsekvenser för individen.

Under 2003 utbetalades 43,7 miljarder kronor i sjukpenning, varav 59 procent till kvinnor och 41 procent till män. Jämfört med 1998 har kvinnors andel ökat från 55 procent och mäns andel minskat från 45 procent.

År 2003 var antal mottagare av sjukpenning 795 000, varav 62 procent kvinnor och 38 procent män. Könsfördelningen var i stort sett densamma de två åren. Antalet sjukpenningmottagare har ökat kraftigt för både kvinnor och män.

Tabell 1.7 Sjukpenning 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (1000-tal)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utbetalt	55	45	25,6	18,1	59	41
Antal pers.	61	39	490	305	62	38

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Den stora skillnaden i könsfördelningen mellan utbetalt belopp och antal mottagare beror delvis på att män har en högre sjukpenninggrundande inkomst än kvinnor. En annan förklaring är att antal kvinnor med lång sjukskrivningsperiod har ökat.

År 2003 var det utbetalda beloppet per kvinna 52 300 kronor och per man 59 200 kronor. Det är en ökning från 1998 då beloppet i genomsnitt var 32 500 kronor per kvinna och 41 300 kronor per man. Sjuklön för de första 14 sjukskrivningsdagarna ingår inte.

1.3.3 Sjuk- och aktivitetsersättning

Långa sjukskrivningar kan leda till sjuk- och aktivitetsersättning, vilket oftast är en mer varaktig form av ersättning vid långvarig/bestående ohälsa. En del personer drabbas redan i unga år av invaliditet/arbetsförmåga. För andra uppkommer denna till följd av sjukdom, arbetsskada eller olycka, vilken sätter ned arbetsförmågan helt eller delvis.

Tabell 1.8 Sjuk- och aktivitetsersättning 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (1000-tal)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utbetalt	51	49	25,0	20,1	55	45
Antal pers.	58	42	288	194	60	40

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Under 2003 utbetalades 45 miljarder kronor i sjuk- och aktivitetsersättning, varav 55 procent till kvinnor och 45 procent till män. Jämfört med 1998 har fördelningen blivit ojämnare mellan kvinnor och män så att en större andel nu betalas till kvinnor.

Antal mottagare var 482 000, varav 60 procent kvinnor och 40 procent män. Könsfördelningen har blivit något mer ojämn sedan 1998. Ökningen av antal ersatta från 1998 till 2003 är 65 000 kvinnor och 30 000 män.

Det genomsnittligt mottagna beloppet 2003 var 87 100 kronor för kvinnor och 103 700 kronor för män.

1.3.4 Pension före 65 års ålder

Det finns ingen formell pensionsålder sedan 2003. Garantipension kan tas ut tidigast från 65 års ålder, men det är möjligt att ta ut inkomstrelaterad ålderspension från 61 år. Denna kan tas ut helt eller som andel av hel pension.

Det är inte ovanligt att pension betalas som komplement till löneinkomst eller annan transferering. Förutom förtida uttag av inkomstgrundad pension kan det till betydande del vara tjänstepension, änkepension eller omställningspension som kompletterar uttag av privata pensionslösningar.

Tabell 1.9 Pension före 65 års ålder 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (1000-tal)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utbetalt	40	60	18,1	21,6	46	54
Antal pers.	48	52	320	257	55	45

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Under 2003 utbetalades 39,7 miljarder kronor i pension till personer, varav 46 procent till kvinnor och 54 procent till män. Jämfört med 1998 har fördelningen mellan kvinnor och män blivit jämnare.

År 2003 var antal mottagare 577 000, varav 55 procent kvinnor och 45 procent män. Könsfördelningen har blivit väsentligt jämnare sedan 1998. Det förklaras av att antal kvinnor har mer än fördubblats och antal män har ökat med 70 procent mellan 1998 och 2003.

Det mottagna beloppet är i genomsnitt 84 100 kronor för män och 56 400 kronor för kvinnor. Fortfarande betalas ett större belopp per mottagare till män. Från 1998 har det genomsnittliga beloppet per mottagare minskat till följd av att fler mottagare har pension som komplement till annan inkomst.

1.4 Stöd vid arbetslöshet

Stöd vid arbetslöshet omfattar ersättning vid både arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning.

Ersättningen är inkomstrelaterad för den som är ansluten till en arbetslöshetskassa. Det utbetalda beloppets storlek beror på försäkrad lönenivå, om arbetslösheten är på heltid eller deltid och hur länge ersättning har betalats. För de som inte är försäkrade betalas ersättning på grundnivå.

Tabell 1.10 Arbetsmarknadsstöd 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (1000-tal)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utbetalt	48	52	16,3	18,8	46	54
Antal pers.	54	46	321	290	53	47

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Under 2003 utbetalades 35 miljarder kronor i arbetsmarknadsstöd, varav 46 procent till kvinnor och 54 procent till män. Jämfört med 1998 har kvinnors andel minskat från 48 procent och mäns andel ökat från 52 procent av det samlade stödet omfattande 51 miljarder kronor.

År 2003 var antal mottagare var 611 000, varav 53 procent kvinnor och 47 procent män. Könsfördelningen har i stort sett varit oförändrad sedan 1998.

Till kvinnor betalades i genomsnitt 50 500 kronor under året och till män 64 900 kronor. Det är nästan oförändrat från 1998 räknat i fasta priser och fortfarande betalas ett större belopp per mottagare till män.

1.5 Pensionsrätt

Summan av inkomst från arbete, skattepliktiga transfereringar från socialförsäkringen och arbetslöshetsstöd utgör merparten av underlaget för pensionsrätt. Till detta kommer pensionsgrundande belopp som ger pensionsrätt under speciella skeden i livet, såsom till person som studerar, utför pliktjänst, har småbarn eller är förtidspensionär. Denna komplettering av den intjänade pensionsrätten medför i praktiken en utjämning med allmänna skattemedel av pensionsrätten mellan kvinnor och män.

Pensionsrätter kan inte disponeras innan uttag av offentlig pension sker.

1.5.1 Pensionssparande

Belopp som avsätts till privat pensionssparande är avdragsgilla i inkomstdeklarationen vid

taxeringen. Fler kvinnor än män, 43 procent jämfört med 34 procent, avsätter pengar till privat pensionssparande. Kvinnor avsätter ett lägre belopp i genomsnitt per år än män, men som andel av disponibel inkomst blir det något högre; 3,0 procent för kvinnor och 2,8 procent för män.

Tabell 1.11 Privat pensionssparande 1998 och 2003

Andel av befolkningen med avdragsgill pensionspremie, procent och andel av disponibel inkomst, procent

	Andel		Andel av disponibel inkomst	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Samtliga 2003	43	34	3,0	2,8
Ensamstående	34	24	2,6	2,8
Sammanboende	48	41	3,2	2,8
Samtliga 1998	37	29	4,2	3,7
Ensamstående	27	20	3,6	3,6
Sammanboende	43	35	4,4	3,7

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Sedan 1998 har både andel kvinnor och män som pensionssparar ökat med cirka 5 procentenheter. För både kvinnor och män är beloppen som sparas i genomsnitt lägre 2003 och som andel av disponibel inkomst var det sparade beloppet betydligt högre 1998.

Det är mycket vanligare att sammanboende sparar i privat pensionssparande än att ensamstående gör det. Även som andel av disponibel inkomst är beloppen högre för sammanboende. Det gäller för både kvinnor och män.

1.6 Inkomst av kapital

Inkomst av kapital kan bidra till en högre disponibel inkomst. Ett överskott betyder att det finns räntebärande tillgång eller att en kapitalvinst har gjorts till följd av t.ex. försäljning av eget hem, bostadsrätt eller aktier. Underskott av kapital uppstår vid kapitalförlust eller då utgift för räntan på lån är större än räntan på tillgången. Ett underskott kan fördelas mellan personer som är sambeskattade, en möjlighet som inte ensamstående har.

Av tabell 1.12 framgår medianvärdet av överskott och underskott av kapital samt hur stor andel av befolkningen som har detta. Överskott av kapital 2003 är 16 miljarder kronor för kvinnor och 38 miljarder kronor för män och underskott av kapital 2003 är 24 miljarder

kronor för kvinnor och 35 miljarder kronor för män. Sammantaget ger inkomst av kapital ett underskott på 8 miljarder kronor för kvinnor och ett överskott på 3 miljarder kronor för män.

Vid jämförelse med 1998 är medianvärdet på överskotten lägre och underskotten större än 2003 räknat i fasta priser. Andelen kvinnor respektive män med underskott har ökat.

År 2003 har 29 procent av kvinnorna och 24 procent av männen överskott av kapital. Underskott av kapital har 64 procent av kvinnorna och 67 procent av männen.

Tabell 1.12 Kapitalinkomst 1998 och 2003

Medianvärde, kronor per år och andel, procent

	Median		Andel av befolkningen	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
2003				
Överskott av kapital	1 600	3 300	29	24
Kapitalinkomst saknas	0	0	7	8
Underskott av kapital	-9 000	-12 000	64	67
1998				
Överskott av kapital	2 000	4 400	33	28
Kapitalinkomst saknas	0	0	12	10
Underskott av kapital	-7 700	-11 400	55	62

Anm. Kapitalinkomst netto består av summan av inkomstränta, utdelning och kapitalvinst minus skuldränta, kapitalförlust och förvaltningskostnad.

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

För att en kapitalvinst/kapitalförlust ska uppkomma är en förutsättning att det finns en tillgång att realisera. I tabell 1.13 finns uppgifter om sammansättningen av nettoförmögenheten. Tillgångar är uppdelade på reala (eget hem och annan fastighet) och finansiella (bankmedel och aktier).

Tabell 1.13 Förmögenhet efter typ av tillgång 2003

Miljarder kronor samt könsfördelning, procent

	Tillgång/skuld		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Summa tillgångar	2 038	2 707	43	57
Real tillgång	1 398	1 862	43	57
Finansiell tillgång	616	780	44	56
Skulder	629	848	43	57
Nettoförmögenhet	1 409	1 859	43	57

Källa: SCB, Förmögenhetsrapport

Av en total nettoförmögenhet på 3 268 miljarder kronor utgör kvinnors andel 43 procent och mäns andel 57 procent. Nettoförmögenheten för kvinnor är i genomsnitt 311 000 kronor och för män 418 000 kronor. Data avser här alla personer oavsett ålder. Sedan år 2000 har kvinnors andel

av förmögenheten ökat något men andelen är oförändrad sedan föregående år. Beloppen har emellertid ökat markant.

1.7 Skatter

De flesta inkomster och transfereringar som hittills behandlats är skattepliktiga till kommunal och statlig inkomstskatt. Fastighet, tillgång i form av kapital samt förmögenhet är på olika sätt föremål för statlig beskattning.

Indirekt beskattning i form av moms och punktskatter samt arbetsgivaravgifter har inte tagits med i denna redovisning.

Tabell 1.14 Slutlig skatt 1998 och 2003

Könsfördelning (procent), miljarder kronor och antal (miljoner)

	1998		2003			
	Könsfördelning		Könsfördelning			
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Inbetalt	38	62	157,8	251,8	39	61
Antal pers.	49	51	2,5	2,5	49	51

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Under 2003 inbetalades 410 miljarder kronor i skatt, varav 39 procent av kvinnor och 61 procent av män. Jämfört med 1998 har fördelningen mellan kvinnor och män av inbetald skatt varit ungefär densamma.

Antal skattebetalare var 5 miljoner, varav 49 procent är kvinnor och 51 procent män. Andelarna är oförändrade jämfört med 1998 även om det då var 100 000 färre skattebetalare.

År 2003 betalar kvinnor i genomsnitt 63 800 kronor och män 99 700 kronor. Det är en ökning med cirka 2 000 kronor per år i fasta priser för både kvinnor och män. Män har i genomsnitt högre beskattningsbar inkomst än kvinnor och betalar därför högre kommunal skatt. Fler män betalar även statlig inkomstskatt och ett högre genomsnittligt belopp.

1.8 Individuell disponibel inkomst

En persons inkomst utgörs huvudsakligen av lön, företagarinkomst och ersättning från social- eller arbetslöshetsförsäkring. Lån och bidrag för studier samt avkastning av kapital kan för en del personer utgöra en viktig eller kompletterande inkomstskälla.

Familjestöd i form av skattefri transferering till hushåll som barn-, bostads- eller socialbidrag har betydelse för många. Dessa stöd fördelas lika mellan de sammanboende vid redovisningen av individuell disponibel inkomst.

1.8.1 Genomsnittlig disponibel inkomst

Individuell disponibel inkomst för samtliga kvinnor och män redovisas i tabell 1.15 uppdelat på inkomstslag.¹ De redovisade inkomsterna avser genomsnitt för samtliga i åldern 20–64 år. Den individuella disponibla inkomsten blir därmed summan av de redovisade medelvärdena.

Faktorinkomst (lön, företagarinkomst, inkomst av kapital) och skatt (negativ transferering) är väsentligt högre för män än för kvinnor. Skattepliktig ersättning, skattefria individuella bidrag och familjestöd är högre för kvinnor. En orsak är att fler kvinnor än män är ensamstående med försörjningsansvar för barn.

Tabell 1.15 Sammansättning av individuell disponibel inkomst 2003

Medelvärde, kronor per år samt kvinnors andel, procent

Inkomstslag	Medelvärde		Kvinnor i % av män
	Kvinnor	Män	
Faktorinkomst	163 200	251 200	65
Skattepliktig ersättning	+40 000	+32 500	123
Skattefritt individuellt bidrag	+4 600	+2 800	164
Familjestöd	+9 800	+6 100	161
Negativ transferering	-61 100	-93 500	65
Summa individuell disponibel inkomst	156 500	199 100	79

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Den disponibla inkomsten redovisas mer detaljerat i tabell 1.16. De tre första kolumnerna anger hur många miljarder kronor som under år 2003 betalats ut till kvinnor respektive män samt kvinnors inkomstsumma som andel av mäns.

För att visa hur vanligt inkomstslaget är följer därpå två kolumner med uppgift om hur stor andel av alla kvinnor respektive män som mottagit inkomstslaget.

¹ Terminologin i tabellen är lite annorlunda än tidigare och ansluter till den som tillämpas vid redovisning av officiell inkomststatistik.

Tabell 1.16 Disponibel inkomst uppdelad på inkomstslag 2003. Inkomstsummor, medelvärden samt kvinnors andelar

Inkomstsumma (miljarder kronor per år), medelvärde (kronor per år), andel med inkomstslaget (procent) samt kvinnors andel av mäns inkomst (procent)

Inkomstslag	Inkomstsumma, mdkr		Andel för kvinnor i % av män	Andel med inkomstslag, %		Medelinkomst för de med inkomstslag		Andel för kvinnor i % av män
	Kvinnor	Män		Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
+Lön	382,2	572,2	70	84	84	179 100	262 100	68
+Företagarinkomst	9,6	31,4	31	11	20	34 900	61 600	56
=Lön +företagarinkomst	391,9	603,6	65	86	89	177 900	258 800	69
+Sjukpenning m.m.	51,3	38,9	132	28	18	72 200	81 700	88
+Föräldrapenning	14,4	5,1	282	22	16	25 700	12 200	211
+Arbetsmarknadsstöd	16,3	18,8	87	13	11	50 600	64 900	78
+Studiestöd vuxna	0,2	0,2	100	1	0	15 800	27 700	57
+Pension	18,1	21,6	84	13	10	56 400	84 100	67
+Övrigt skattepliktigt	1,8	0,3	600	2	0	39 300	23 300	169
=Skattepliktig ersättning	102,1	84,8	120	56	45	71 700	72 800	98
=Inkomst före skatt	493,9	688,5	72	97	97	199 400	270 900	74
- Statlig och kommunal inkomstskatt	141,1	218,6	64	95	95	58 300	88 000	66
=Inkomst efter skatt	352,9	469,8	75	97	97	142 500	184 900	77
+Ränta, utdelning	8,7	22,7	38	71	69	4 800	12 600	38
+Kapitalvinst	15,8	28,6	55	11	13	56 200	84 900	66
- Skatt kapital	-2,0	2,0	..	89	88	-900	800	..
- Annan skatt	12,2	16,2	75	96	96	5 000	6 500	77
=Inkomst före stöd	367,2	502,9	73	98	98	146 400	196 000	75
+Barnbidrag	11,6	9,0	129	37	31	12 200	11 100	110
+Bostadsstöd	4,6	2,2	209	10	5	19 000	17 100	111
+Socialbidrag	3,8	3,0	127	4	4	33 500	27 900	120
+Underhållsstöd mottaget	5,0	1,1	455	10	2	19 300	19 100	101
- Underhållsstöd givet	0,6	3,6	17	2	8	13 700	17 400	79
=Summa familjestöd	24,4	12,2	200	44	43	21 700	10 900	199
+Studiestöd. Lån + bidrag	11,9	7,3	163	10	7	44 900	42 600	105
- Studielån. Återbetalt	4,1	3,3	124	21	15	7 500	8 600	87
=Summa disponibel inkomst	399,3	519,1	77	100	100	156 500	199 100	79

Anm. Medelvärdet är beräknat för den andel som har inkomstslaget oavsett om det endast är för en del av året.
Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Tabell 1.16 avslutas med medelvärdet för de kvinnor respektive män som mottagit inkomstslaget samt kvinnors andel av mäns medelvärde. Beräknade belopp är således inte ett genomsnitt för hela befolkningen i åldern 20–64 år. Detta medför att medelvärden för inkomstslagen inte kan adderas till disponibel inkomst.

Kvinnor tar emot skattepliktiga transfereringar i större omfattning än män. Totalt har 56 procent av kvinnorna tagit emot någon form av skattepliktig ersättning under 2003, medan motsvarande andel för män är 45 procent.

Skillnaden är mindre när det gäller familjestödet, där 44 procent av kvinnorna och 43 procent av männen fått någon form av familjestöd. Fler kvinnor än män är ensamstående med barn och får bostadsbidrag eller hela barnbidraget. För sammanboende fördelas barnbidraget lika i denna sammanställning. Män betalar mer än kvinnor i underhållsstöd.

Sett till de utbetalda beloppen finns stora skillnader mellan kvinnor och män vilket beror på skillnad i nyttjandegrad och bakomliggande inkomstnivå. Den ojämna fördelningen av betalt och obetalt arbete mellan kvinnor och män blir synlig i de olika inkomstslagen. Att kvinnor tar ett större ansvar för omsorg om barn kommer till ekonomiskt uttryck i de ersättningsformer som är förknippade med föräldraskap, såsom föräldrapenning, barnbidrag och mottaget underhåll.

Till viss del kan även bidrag i form av bostadsstöd och ekonomiskt bistånd härledas till detta. I dessa ersättningsformer har kvinnor högre genomsnittliga belopp än män och utgör en större andel som tar emot inkomstslaget. Att kvinnor tar ut flest dagar med föräldrapenning kan bero på att familjen förlorar mindre om den som tjänar minst tar ut föräldrapenning, dvs. systemet kan bidra till såna effekter. Beräkningar gjorda till Föräldraförsäkringsutredningen² visar emellertid att det kostar väldigt lite att dela föräldrapenninguttaget. Andra faktorer betyder mycket mer.

Fler kvinnor än män studerar. Studiestöd i form av lån och bidrag vid högskolestudier går därför i större utsträckning till kvinnor än till män. Inom övriga inkomstslag har kvinnor en lägre medelinkomst än män, trots att kvinnor tar

emot bidraget under längre tid eller att fler kvinnor än män har inkomstslaget.

Män har högre förvärvsinkomst och större överskott av kapital än kvinnor. Därför betalar män mer skatt på inkomst, kapital och andra tillgångar än kvinnor. Detta gäller både de inbetalda beloppen och de medelvärden som beräknats för alla som betalar skatt. Således sker via skattesystemet en omfördelning från män till kvinnor.

Diagram 1.2 Disponibel inkomst 2003 efter olika inkomstslag

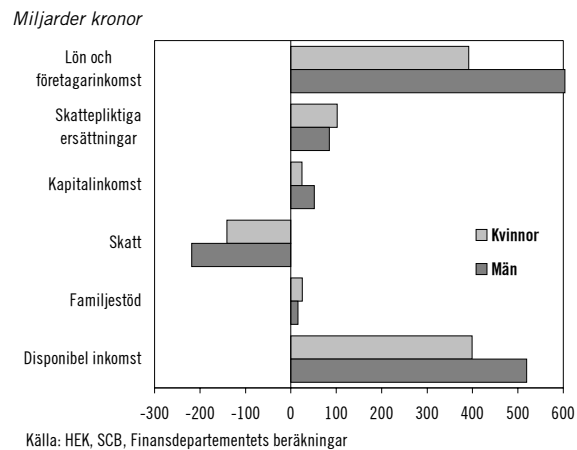

Diagram 1.2 visar hur skillnader mellan könen minskar när hänsyn tas till olika inkomstslag och skatt. För lön och företagarinkomst är kvinnors andel 65 procent av mäns inkomstsomma. När skattepliktiga ersättningar adderas ökar andelen till 72 procent och efter hänsyn till statlig och kommunal inkomstskatt är kvinnors andel 72 procent. När även familjestöden räknas in utgör kvinnors disponibla inkomstsomma 77 procent av mäns.

1.8.2 Ekonomisk standard

Vid redovisning av individuell disponibel inkomst tas inte hänsyn till personens försörjningsbörda, dvs. om fler än en person skall leva på inkomsten. Individens disponibla inkomst kan således inte ses som en beräkning av en persons ekonomiska standard.

När inkomstfördelningen redovisas summeras ett hushålls disponibla inkomst och korrigeras för försörjningsbörda med hänsyn till hela hushållets samlade inkomst och antal hushållsmedlemmar. Denna justerade disponibla inkomst fördelas därefter lika mellan medlemmarna i hushållet, vilket gör att den

² Föräldraförsäkringsutredningen. Reformerad föräldraförsäkring – Kärlek, Omvårdnad, Trygghet SOU 2005: 73.

ekonomiska situationen blir jämförbar mellan hushåll av olika storlek.

Denna justerade disponibla inkomst blir då densamma för vuxna och eventuella barn och benämns ekonomisk standard³. Det innebär att ekonomisk standard är ett mått för att beskriva hur ekonomiska resurser skiljer sig åt mellan hushåll av olika storlek och med olika sammanställning.

Tabell 1.17 Individuell disponibel inkomst och ekonomisk standard 2003

Medelvärde, kronor per år samt andel, procent

	Individuell disponibel inkomst			Ekonomisk standard		
	Kvinnor	Män	Kv %	Kvinnor	Män	Kv %
Totalt	156 500	199 100	79	178 700	182 500	98
Ensamstående	156 300	160 900	97	140 200	157 200	89
Samboende	156 700	224 400	70	199 300	199 300	100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Av tabell 1.17 framgår att den ekonomiska standarden för sammanboende är mer jämn än den individuella inkomsten för kvinnor och män. Ensamstående har oftast lägre ekonomisk standard än sammanboende. Ensamstående kvinnor har oftare försörjningsansvar än ensamstående män. Att hemmavarande barn skall dela på den disponibla inkomsten är en förklaring till skillnaden mellan könen bland de ensamstående. Detta är ett skäl till att redovisningen i avsnitt 1.8.3 delas upp på olika hushållsgrupper efter förekomst av barn.

1.8.3 Inkomst och ekonomisk standard i hushållsgrupper

Föregående års bilaga redovisade varje socialförsäkring med uppdelning på personer i olika hushållsgrupper⁴. Här redovisas istället i åtta tabeller hur de olika inkomstslagen varierar mellan olika hushållsgrupper.

³ Ekonomisk standard för sammanboende kvinnor och män i tabellerna över hushållsgrupper blir olika eftersom redovisningen endast avser personer i åldern 20–64 år och en av personerna i hushållet kan vara antingen äldre än 64 år eller yngre än 20 år.

⁴ Gruppering görs efter det yngsta barnet i hushållet. Kvinnor och män med barn i åldern 0–6 år särskiljs från de hushåll där det yngsta barnet är 7–17 år. Återstående personer utan hemmavarande barn grupperas i åldersklasserna 20–44 år respektive 45–64 år.

Då grupperna är olika sammansatta varierar såväl inkomstslagen som beloppens storlek. Det innebär att inkomstslagen som finns i varje tabell varierar. Inkomstslag av mindre omfattning särredovisas inte utan har summerats och benämns annan transferering. Vissa inkomstslag som lön, skatt, inkomst före familjestöd och familjestöd återges i alla tabeller.

Det är viktigt att notera att varje tabell omfattar olika många personer. Detta skulle kunna förtydligas med kompletterande information om andelen som har inkomstslaget.

Tabell 1.18 Individuell disponibel inkomst för ensamstående med barn 0–6 år

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. Antal kvinnor 68 000, antal män 11 000

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	6,6	2,5	118 900	258 800
Föräldrapenning	1,2	0	27 300	..
Annan transferering	2,1	0,2	60 500	..
Inkomstskatt	2,8	0,8	45 600	78 400
Inkomst före stöd	7,4	2,0	112 500	185 000
Familjestöd	4,5	0,5	65 400	45 000
Disponibel inkomst	12,4	2,4	180 500	227 000
Ekonomisk standard	-	-	106 500	134 300

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Detta är den minsta gruppen, varav kvinnor utgör 86 procent och män 14 procent. Den sammanlagda lönesumman är 9 miljarder kronor, där kvinnor står för 73 procent och män 27 procent. Föräldrapenning är betydelsefull för kvinnor. Uppgift om föräldrapenning för män är osäker och kan inte redovisas. Familjestödet för kvinnor är 68 procent av lön/företagarinkomst och för män 20 procent. Det visar att denna grupp kvinnor inte kan leva på sin lön till skillnad från män i motsvarande situation.

Ekonomisk standard är väsentligt jämnare fördelad mellan kvinnor och män jämfört med lönen/företagarinkomsten. De ensamstående småbarnsmammorna har dock den lägsta ekonomiska standarden av alla grupper. De ensamstående småbarnspapporna har däremot högre ekonomisk standard än både ensamstående kvinnor med äldre barn och ensamstående kvinnor 20–44 år utan hemmavarande barn.

Tabell 1.19 Individuell disponibel inkomst för ensamstående med barn 7–17 år

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 129 000, antal män 37 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	20,8	9,6	190 500	285 900
Ersättning ohälsa	3,3	0,5	80 100	88 000
Arbetsmarknadsstöd	1,2	0,4	49 200	60 100
Annan transferering	0,7	0,3	15 800	22 600
Kapitalinkomst	0,6	0,3	6 700	11 000
Inkomstskatt	7,5	3,4	61 600	94 200
Annan skatt	0,7	0,3	5 700	8 700
Inkomst före stöd	18,7	7,6	150 400	205 700
Familjestöd	6,3	1,1	49 400	30 800
Disponibel inkomst	25,2	8,6	194 600	232 000
Ekonomisk standard	-	-	122 800	149 100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Hushållsgruppen där yngsta barnet är 7–17 år i tabell 1.19 är dubbelt så stor som föregående grupp. Kvinnor utgör 78 procent och män utgör 22 procent. Lönesumman uppgår till 30 miljarder kronor. Även i denna grupp är mäns lön/företagarinkomst betydligt högre än kvinnors.

Ersättning vid ohälsa är viktigt för båda könen. Det genomsnittligt mottagna beloppet är högre för män än för kvinnor vid ohälsa och arbetsmarknadsstöd. Kvinnor får högre familjestöd än män.

Både kvinnor och män i denna grupp har högre ekonomisk standard än motsvarande för ensamstående med små barn. De ensamstående männen med stora barn har till och med högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor i åldern 20–44 år utan hemmavarande barn. De ensamstående kvinnorna med stora barn har den näst lägsta ekonomiska standarden av alla grupper.

Gruppen ensamstående 20–44 år utan hemmavarande barn i tabell 1.20 omfattar mer än en miljon människor, varav 38 procent kvinnor och 62 procent män. Lönesumman är 160 miljarder kronor. Kvinnors lön/företagarinkomst i procent av mäns uppgår till 77 procent.

Summan av erhållna transfereringar är för både kvinnor och män lägre än den betalda inkomstskatten. De tar emot relativt lite bostadsbidrag.

Tabell 1.20 Individuell disponibel inkomst för ensamstående 20–44 år utan barn som bor hemma

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 398 000, antal män 662 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	51,2	108,0	145 900	188 300
Ersättning ohälsa	4,9	6,1	73 000	67 500
Arbetsmarknadsstöd	2,5	6,3	41 700	55 400
Annan transferering	1,0	0,7	41 200	17 100
Kapitalinkomst	2,6	4,0	9 400	10 300
Inkomstskatt	16,4	35,1	46 200	59 100
Annan skatt	2,0	3,7	5 500	6 000
Inkomst före stöd	44,5	88,6	114 800	139 000
Familjestöd	1,1	1,2	20 300	7 200
Disponibel inkomst	51,0	94,3	128 700	143 200
Ekonomisk standard	-	-	128 700	143 200

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Ekonomisk standard för yngre kvinnor utan barn är högre än för ensamstående mammor. Män utan hemmavarande barn har lägre ekonomisk standard än ensamstående män med äldre barn till följd av mycket lägre löneinkomst per person. I denna grupp återfinns flertalet studerande kvinnor och män.

Tabell 1.21 Individuell disponibel inkomst för ensamstående 45–64 år utan barn som bor hemma

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 294 000, antal män 330 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	44,7	58,8	200 800	232 200
Ersättning ohälsa	11,7	12,4	87 100	96 100
Arbetsmarknadsstöd	1,8	3,1	68 600	87 900
Pension	7,6	4,8	81 700	66 200
Kapitalinkomst	4,3	9,9	19 200	43 800
Inkomstskatt	19,3	24,2	67 700	76 000
Annan skatt	1,8	4,5	6 400	14 100
Inkomst före stöd	49,3	61,4	170 300	187 900
Familjestöd	1,6	0,7	25 900	6 700
Disponibel inkomst	50,6	62,0	172 300	188 100
Ekonomisk standard	-	-	172 300	188 100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Hushållsgruppen består av 620 000 personer, varav 47 procent kvinnor och 53 procent män. Lönesumman uppgår till 104 miljarder kronor. Kvinnors lön/företagarinkomst är 86 procent av mäns. Ersättning vid ohälsa utgör en stor del av den disponibla inkomsten liksom arbetsmark-

nadsstöd och pension. Män i gruppen har dessutom omfattande kapitalinkomster.

Familjestöd och då främst boendestöd har också i denna grupp betydelse för kvinnor.

Den ekonomiska standarden är högre för både kvinnor och män än för övriga ensamstående grupper.

Tabell 1.22 Individuell disponibel inkomst för sammanboende med barn 0–6 år

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 403 000, antal män 405 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	48,9	112,3	137 700	289 800
Ersättning ohälsa	4,1	2,0	40 900	48 400
Föräldrapenning	12,4	4,5	36 900	15 600
Arbetsmarknadsstöd	3,1	2,4	46 600	58 800
Annan transferering	0,8	0,4	31 300	32 000
Kapitalinkomst	3,4	5,4	12 400	18 800
Inkomstskatt	19,1	39,7	49 600	101 800
Annan skatt	1,9	3,1	5 000	7 800
Inkomst före stöd	52,7	85,5	133 100	214 000
Familjestöd	6,0	5,1	14 800	12 500
Disponibel inkomst	59,1	90,0	146 600	222 600
Ekonomisk standard	-	-	161 700	160 800

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Denna hushållsgrupp består av 810 000 personer med ungefär jämn fördelning mellan könen. Lönesumman uppgår till 161 miljarder kronor. Kvinnor tjänar endast 48 procent av mäns lön/företagarinkomst.

Föräldrapenning har stor betydelse och utbetalas huvudsakligen till kvinnor. Det genomsnittliga beloppet per mottagare är också högre eftersom kvinnor får ersättning under längre tid. Män betalar dubbelt så mycket inkomstskatt som kvinnor till följd av högre förvärvsinkomst. Familjestöden är ungefär desamma för både kvinnor och män eftersom barnbidraget har delats lika mellan könen.

Den ekonomiska standarden är i stort sett lika för kvinnor och män i denna grupp. Endast män är dock att betrakta som ekonomiskt självständiga, dvs. män kan som individer försörja sig själva och sina barn genom löneinkomst eller företagarinkomst.

Även sammanboende med barn 7–17 år i tabell 1.23 är en stor grupp, varav 50 procent är kvinnor och 50 procent män. Lönesumman uppgår till 213 miljarder kronor. Kvinnor andel av mäns lön/företagarinkomst är 66 procent.

Mäns kapitalinkomst är väsentligt högre än kvinnors. I likhet med småbarnsföräldrarna har kvinnor och män ungefär samma ekonomiska standard i denna grupp. Vidare är kvinnans ekonomiska beroende av en man hög också i denna grupp.

Tabell 1.23 Individuell disponibel inkomst för sammanboende med barn 7–17 år

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 427 000, antal män 423 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	84,0	129,4	210 100	319 900
Ersättning ohälsa	6,3	4,8	65 200	75 900
Föräldrapenning	0,5	0,4	4 000	4 200
Arbetsmarknadsstöd	2,6	2,0	54 400	69 300
Pension	0,7	1,3	26 300	52 000
Kapitalinkomst	4,9	14,1	16 000	45 000
Inkomstskatt	28,0	46,3	67 500	111 100
Annan skatt	2,9	5,8	6 900	13 700
Inkomst före stöd	69,8	100,9	165 200	239 500
Familjestöd	4,6	3,8	12 400	10 400
Disponibel inkomst	74,4	104,3	174 300	246 400
Ekonomisk standard	-	-	189 600	189 300

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Gruppen yngre sammanboende utan hemmavarande barn uppgår till 413 000 personer, varav 51 procent kvinnor och 49 procent män. Kvinnors lön/företagarinkomst uppgår till 74 procent av mäns. Ersättning vid ohälsa och arbetsmarknadsstöd är lägre än för kvinnor och män i andra grupper.

Tabell 1.24 Individuell disponibel inkomst för sammanboende 20–44 år utan barn som bor hemma

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 209 000, antal män 204 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	36,3	48,9	184 500	250 200
Ersättning ohälsa	1,6	1,0	51 600	51 600
Arbetsmarknadsstöd	1,5	1,6	42 500	57 800
Kapitalinkomst	0,8	1,4	5 100	8 900
Inkomstskatt	11,3	15,8	57 100	81 100
Annan skatt	1,1	1,3	5 200	6 700
Inkomst före stöd	28,8	36,7	139 600	181 900
Disponibel inkomst	30,6	37,2	147 100	182 800
Ekonomisk standard	-	-	202 300	203 200

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Den ekonomiska standarden är utjämnad mellan kvinnor och män. Kvinnor i denna grupp kan betraktas som ekonomiskt självständiga. På grund av deras lägre lön/företagarinkomst är de betydligt mer ekonomiskt utsatta än män.

Tabell 1.25 Individuell disponibel inkomst för sammanboende 45–64 år utan barn som bor hemma

Miljarder kronor per år samt medelvärde kronor per år för de med respektive inkomstslag. **Antal kvinnor 621 000, antal män 535 000**

	Inkomstsumma		Medelinkomst för de med inkomstslag	
	Kv	M	Kv	M
Lön/företagarinkomst	99,5	134,0	193 800	282 600
Ersättning ohälsa	18,5	12,1	83 300	94 500
Arbetsmarknadsstöd	2,7	2,9	61 400	80 000
Pension	8,1	14,4	52 800	111 800
Kapitalinkomst	7,5	16,1	15 000	36 500
Inkomstskatt	36,7	53,4	61 200	101 800
Annan skatt	4,1	6,2	6 700	11 700
Inkomst före stöd	96,0	120,3	156 000	225 900
Disponibel inkomst	96,1	120,2	155 200	225 000
Ekonomisk standard	-	-	229 500	234 900

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Detta är den antalsmässigt största gruppen⁵, varav 54 procent är kvinnor och 46 procent män. Lönesumman uppgår till 234 miljarder kronor. Kvinnors lön/företagarinkomst uppgår till 69 procent av mäns. Ersättning vid ohälsa och vid förtida pension har stor betydelse för båda könen. Män är pensionerade i högre grad och kvinnor får större andel ersättning från sjukpenning och sjukersättning. Genomsnittligt belopp per person för de med inkomstslaget är betydligt högre för män än för kvinnor.

Den ekonomiska standarden är utjämnad för kvinnor och män även i denna grupp. På grund av kvinnors lägre lön/företagarinkomst kan de på motsvarande sätt som de yngre sammanboende kvinnorna betraktas som ekonomiskt självständiga men samtidigt ekonomiskt utsatta.

Slutsatser

Uppdelningen av disponibel inkomst på åtta hushållsgrupper med olika sammansättning kan sammanfattas i följande slutsatser.

Kvinnors mindre omfattande marknadsarbete och lägre inkomst från lön kompenseras till viss del genom mer omfattande ersättning från socialförsäkringen, men även genom lägre inkomstskatt. Den individuella disponibla inkomsten är högre än löneinkomsten för ensamstående kvinnor med små och stora barn och för sammanboende kvinnor med små barn. För kvinnor i övriga hushållsgrupper är disponibel inkomst lägre än löneinkomsten, vilket också gäller för män i samtliga grupper.

Ensamstående kvinnor med barn är en ekonomisk sett särskilt utsatt grupp. Det gäller emellertid inte för män i motsvarande situation. Ensamstående kvinnor med små och stora barn är de grupper som har lägst ekonomisk standard, trots omfattande stöd i form av barn- och bostadsbidrag. Den lilla gruppen ensamstående män med små barn har högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor med både små och stora barn och även högre än ensamstående kvinnor 20–44 år utan hemmavarande barn. Ensamstående män med stora barn har högre ekonomisk standard än ensamstående män i åldern 20–44 år utan hemmavarande barn.

För sammanboende sker en utjämning av disponibel inkomst mellan könen inom varje hushållsgrupp när hänsyn tas till försörjningsbörda.

Detta innebär att kvinnors ekonomiska utsatthet döljs. När det gäller sammanboende utan hemmavarande barn kan kvinnor i likhet med män betraktas som ekonomiskt självständiga. Deras lägre lön/företagarinkomst innebär dock att de är mer ekonomiskt utsatta än män och riskerar att så förbli livet ut.

I grupperna sammanboende med barn, och då särskilt små barn, kan kvinnorna inte betraktas som ekonomiskt självständiga. Kvinnors större ansvarstagande för hem och familj och högre andel deltidsarbete ger dem en ekonomiskt utsatt ställning. De är i större utsträckning beroende av sin sammanboende mans ekonomiska resurser.

2 Deltidsarbete

Jämställdhetspolitikens mål innebär att kvinnor och män skall ha samma möjligheter till ett arbete som ger ekonomiskt oberoende. En avsevärt större andel kvinnor än män arbetar

⁵ Skillnaden i antal kvinnor och män förklaras av att redovisningen i tabellen avser ålder 20–64 år. Äldre och yngre personer ingår vid beräkning av hushållets ekonomiska standard.

deltid, vilket innebär att kvinnors arbetsutbud i termer av antal arbetade timmar är lägre än vad förvärvsdeltagandet tyder på. Ansträngningar görs på arbetsmarknaden för att minska antalet deltidstjänster och öka möjligheterna för fler kvinnor att gå från deltid till heltid. Heltidsutredningen (N2004:10) utreder förutsättningarna för att stärka rätten till heltid.

I detta avsnitt beskrivs omfattningen av deltidsarbete för kvinnor och män och vilka ekonomiska konsekvenser det medför. I föregående års bilaga visades med ett typfall att föräldraledighet som följs av deltidsarbete kan få avsevärda ekonomiska konsekvenser.

Även ekonomiska drivkrafter för arbete jämförs mellan hel- och deltidsanställda genom att studera hur margineffekten skiljer sig mellan dessa grupper.

2.1 Vem är deltidarbetande?

Det finns inga enkla svar på hur många timmars arbete heltids- respektive deltidarbete motsvarar. Den lagstadgade heltidsarbetstiden är 40 timmar per vecka, men på arbetsmarknaden är ofta den avtalade veckoarbetstiden kortare.

Här används HEK för att studera heltids- respektive deltidarbets effekter på inkomster. HEK innehåller uppgifter om den faktiskt arbetade eller med inkomstbortfall ersatta tiden under ett år. Det finns en praxis att redovisa heltid med en årsarbetstid som motsvarar 36 timmars arbete eller mer i veckan och deltid som 35 timmars arbete eller mindre i veckan. Denna indelning används här (se tabell 2.1).

Tjänstgöringens omfattning (dvs. hur många timmar som arbetas) varierar mellan könen, mellan olika åldrar och mellan hushåll av olika typer. Ett generellt mönster är att förekomsten av barn drar kvinnor *från* arbetsmarknaden, men det drar män *till* arbetsmarknaden. Deltidsarbete är vanligare bland män utan barn än bland män med barn. För kvinnor gäller det omvända.

Knappt 60 procent av kvinnorna och över 80 procent av männen arbetat heltid enligt dessa beräkningar. Ungefär lika många män arbetar kort respektive lång deltid, men skillnaden är stor mellan andelen kvinnor i kort och lång

deltid. Sammanlagt arbetar 42 procent kvinnor deltid.⁶

Jämfört med 1998 har andelen kvinnor som arbetar heltid ökat med fyra procentenheter och andel som arbetar lång deltid minskat från 31 procent. För män är andelarna oförändrade under denna period.

Tabell 2.1 Sysselsatta efter arbetstid 2003

Procentuell fördelning

	Kvinnor	Män
Heltid (36 tim-)	58	83
Lång deltid (20-35 tim)	27	8
Kort deltid (1-19 tim)	15	9
Samtliga	100	100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Sett till ålder är det huvudsakligen kvinnor och män i den yngsta åldersgruppen 20–29 år som har en arbetstid som motsvarar kort deltid. Det kan ha ett samband med att dessa studerar eller arbetar en del av året men även att de ännu inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden. Lång deltid för kvinnor är mer vanligt för åldersgruppen 30–39 år, sannolikt i kombination med ett större ansvar för barn.

Tabell 2.2 Sysselsatta efter arbetstid och ålder 2003

Andel sysselsatta, procent

Ålder	Kort deltid		Lång deltid		Heltid	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
20-29	29	19	25	12	46	69
30-39	13	6	32	8	55	86
40-49	10	5	25	6	64	89
50-64	13	9	25	7	63	84

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Det är betydligt vanligare att sammanboende kvinnor med barn⁷ arbetar deltid än att sammanboende män med barn gör det. Av tabell 2.3 framgår att 90 procent av sammanboende män med barn arbetar heltid, medan endast 60 procent av sammanboende kvinnor med barn arbetar heltid.

Skillnaderna mellan ensamstående och sammanboende kvinnor med barn är inte så stora. För båda grupperna gäller att andelen kvinnor som arbetar heltid sjunker med ökat

⁶ Dessa siffror skiljer sig något från AKU, eftersom mätningen sker på olika sätt.

⁷ Som barn räknas här ålder 0–17 år.

antal barn i hushållet. De ensamstående männen med ett barn arbetar deltid i större utsträckning än de sammanboende männen med ett barn.

Tabell 2.3 Arbetstid för ensamstående och sammanboende efter antal barn 2003

Andel sysselsatta, procent samt antal (1000-tal)

	1 barn		2 barn		3+ barn	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kort	14	10	16	..	23	..
Lång	28	10	27	..	30	..
Heltid	58	80	57	100	46	100
Ensam	100	100	100	100	100	100
Antal	88	26	54	13	17	4
Kort	13	5	12	4	17	5
Lång	27	7	35	4	39	5
Hel	60	88	53	92	44	90
Sambo	100	100	100	100	100	100
Antal	275	284	340	356	128	140

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Deltidsarbete är vanligast inom kommun och landstingssektorn som framgår av tabell 2.4, men även inom privat sektor arbetar en stor andel kvinnor deltid.

Tabell 2.4 Arbetstid efter sektor 2003

Andel sysselsatta, procent samt antal (1000-tal)

	Stat		Kommun & landsting		Privat	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kort	8	6	13	11	16	8
Lång	12	5	31	10	24	7
Heltid	81	89	56	79	60	84
Totalt	100	100	100	100	100	100
Antal	115	126	887	214	969	1 691

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

2.2 Deltid och ekonomiska resurser

Omfattningen av förvärsarbetet påverkar inkomsternas storlek. Löneinkomsten blir lägre vid deltidarbete än vid heltidsarbete, vilket i sin tur påverkar ersättningsnivån i transfererings-systemen. Här skall undersökas om det finns skillnader i inkomst mellan kvinnor och män även när hänsyn tas till tjänstgöringens omfattning, dvs. deltidarbete kvinnors inkomst jämförs med deltidarbete mäns inkomst. Det bör påpekas att *antalet* kvinnor som arbetar deltid är avsevärt större än antalet män som arbetar deltid. Beräkningarna är därför

baserade på grupper som kan vara av mycket olika storlek. Det är vanligare för kvinnor att arbeta deltid än det är för män. Skälen till varför den enskilde arbetar deltid skiljer sig också åt mellan kvinnor och män, vilket till en viss del tydliggörs i denna bilaga.

Av tabell 2.5 framgår att mäns förvärsinkomst överstiger kvinnors – oavsett arbetstidens längd. Deltidsarbetande män har en högre förvärsinkomst än deltidarbete kvinnor. Den minsta skillnaden finns i gruppen som arbetar lång deltid. Kvinnors inkomst utgör där 91 procent av mäns inkomst.

Tabell 2.5 Förvärsinkomst efter arbetstidens omfattning 2003

Medelvärde, kronor per år och kvinnors andel av mäns inkomst, procent

	Kvinnor	Män	Andel
Samtliga	198 000	267 600	74
Kort deltid	130 200	161 100	81
Lång deltid	181 100	199 700	91
Heltid	256 400	311 200	82

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

En annan källa, lönestatistiken, visar samma mönster: deltidanställda kvinnor har lägre lön än deltidanställda män, vilket framgår av tabell 2.6. Det finns också skillnader *inom* grupper kvinnor respektive gruppen män.

Tabell 2.6 Månadslön för deltidanställda 2003

Månadslön, kronor och kvinnors lön i procent av mäns lön

	Månadslön för deltidanställd		Kv:s lön i % av mäns lön	Genomsnittlig tjänstgörings omfattning, %	
	Kvinnor	Män		Kvinnor	Män
Samtliga	19 700	20 800	95	64	53
Ensamstående	18 800	19 800	95	58	50
Sammanboende	20 000	22 000	91	66	57

Källa: HEK, SCB och Medlingsinstitutet, Finansdepartementets beräkningar

En deltidanställd kvinnas månadslön är i genomsnitt ca 90 procent av en heltidsanställd kvinnas månadslön och en deltidanställd man har i genomsnitt 82 procent av en heltidsanställd mans månadslön.

Skillnaderna är alltså större mellan deltid- respektive heltidsanställda män än mellan motsvarande grupper av kvinnor. En förklaring till detta kan vara att det är vanligare att kvinnor arbetar inom yrken och sektorer med obekväma arbetstider och därmed har olika former av lönetillägg.

Av tabell 2.6 framgår även att tjänstgöringens omfattning är lägre för deltidsanställda män än för kvinnor, vilket gäller för både ensamstående och sammanboende. Det förefaller som om deltidsarbetande män arbetar halvtid medan 60 procents arbetstid är vanligast för kvinnor.

Det finns skillnader i sammansättningen av förvärvsinkomster mellan deltidsarbetande och heltidsarbetande. Av tabell 2.7 framgår förvärvsinkomsten i miljarder kronor och den procentuella fördelningen på olika inkomstslag för kvinnor och män som arbetar deltid eller heltid. Antal personer redovisas också vilket visar att grupperna omfattar olika många personer.

Lönen står för cirka 60 procent av förvärvsinkomsten för kvinnor och män som arbetar kort deltid. För de som arbetar lång deltid står lönen inte oväntat för en större del av inkomsten, men män som arbetar lång deltid har i större utsträckning än kvinnor inkomster från transfereringssystemen, främst sjukpenning och a-kassa. I gruppen med kort deltid är det också fler män än kvinnor som har inkomst av pension. Detta tyder på att det är vanligare att män minskar sitt förvärvsarbete samtidigt som de kompletterar med pensionsinkomster.

Tabell 2.7 Förvärvsinkomstens sammansättning efter arbetstidens omfattning 2003

Andel, procent samt summa förvärvsinkomst, miljarder kronor och antal (1000-tal)

	Kort deltid		Lång deltid		Heltid	
	Kvinnor	Män	Kv	M	Kv	M
Lön	58	61	81	74	81	96
Föräldrapeng	6	1	4	1	4	1
Sjukpenning	9	7	8	10	8	2
Sjukersätt.	9	6	1	2	1	0
A-stöd	12	15	3	8	3	1
Pension	6	11	2	5	2	1
Förvärvsink.	100	100	100	100	100	100
Summa ink.	41	32	102	35	308	572
Antal	315	201	561	178	1204	1841

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

För de heltidsarbetande männen består förvärvsinkomsten till 96 procent av lön och ersättningen från socialförsäkringen är liten. De heltidsarbetande kvinnorna har en mer sammansatt inkomst, där bl.a. sjukpenning står för 8 procent av förvärvsinkomsten.

Det finns anledning att tro att inkomstens sammansättning skiljer sig åt mellan ensamstående och sammanboende och efter om arbete

sker på kort eller lång deltid. Tabellerna 2.8–2.11 visar genomsnitt för de kvinnor och män som tar emot respektive inkomstslag. Kvinnors ersättning jämförs dessutom med mäns ersättning och andel personer som får del av inkomstslaget beräknas också.

2.2.1 Arbete på kort deltid

Sjukersättningen för kvinnor med kort deltid är högre än för män. Andel kvinnliga mottagare är fler för samtliga transfereringar utom arbetslöshetsstöd. Detta stöd är det viktigaste för både kvinnor och män med kort deltid och i genomsnitt har 30 procent stöd som kompletterar till löneinkomst.

Det framgår även av tabell 2.8 och 2.9 vid kort deltid att en sammanboendes individuella förvärvsinkomst är högre än en ensamståendes förvärvsinkomst. Det är mindre skillnad mellan ensamstående kvinnor och män än mellan de sammanboende.

Tabell 2.8 Förvärvsinkomstens sammansättning för ensamstående med kort deltid 2003

Inkomst, kronor per år samt andelar, procent

Antal kvinnor 130 000, antal män 115 000

	Inkomst med inkomstslaget		Kvinnors andel	Andel med inkomstslaget	
	Kvinnor	Män		Kv	Män
Lön	73 300	86 200	85	95	93
Föräldrapenning	28 300	9	3
Sjukpenning	35 200	51 800	68	22	16
Sjukersättning	71 700	66 500	108	15	10
A-stöd	58 000	72 700	80	28	32
Pension	49 300	78 200	63	15	7
Förv. ink	116 200	126 600	92	100	100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Tabell 2.9 Förvärvsinkomstens sammansättning för sammanboende med kort deltid 2003

Inkomst, kronor per år samt andelar, procent

Antal kvinnor 185 000, antal män 86 000

	Inkomst med inkomstslaget		Kvinnors andel	Andel med inkomstslaget	
	Kvinnor	Män		Kv	Män
Lön	84 800	123 400	69	93	95
Föräldrapenning	38 400	24 800	155	32	14
Sjukpenning	44 400	53 800	83	30	24
Sjukersättning	66 600	80 300	83	18	17
A-stöd	57 000	78 100	73	26	30
Pension	38 500	116 000	33	19	28
Förv. ink	140 100	207 300	68	100	100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Det är vanligare att sammanboende kvinnor med kort deltid kompletterar sin löneinkomst med föräldrapenning, sjukpenning eller sjukersättning. För sammanboende män är det vanligare att löneinkomsten kompletteras med arbetsmarknadsstöd och pension. De erhållna beloppen är genomgående högre för män med undantag för föräldrapenning.

2.2.2 Arbete på lång deltid

I följande tabeller redovisas motsvarande inkomster för personer med lång deltid. De sammanboende personerna är sannolikt inte medlemmar i samma hushåll eftersom det är relativt ovanligt med samma deltidsgrad inom hushållet.

Tabell 2.10 Förvärsinkomstens sammansättning för ensamstående med lång deltid 2003

Inkomst, kronor per år samt andelar, procent
Antal kvinnor 153 000, antal män 93 000

	Inkomst med inkomstslaget		Kvinnors andel	Andel med inkomstslaget	
	Kvinnor	Män		Kv	Män
Lön	145 600	145 800	100	93	91
Föräldrapenning	18 100	19	5
Sjukpenning	66 300	83 000	80	31	24
Sjukersättning	39 300	8	6
A-stöd	33 000	47 600	69	21	35
Pension	74 700	42 700	175	14	8
Förv. ink	183 600	175 500	105	100	100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Vid lång deltid är förvärsinkomsten ungefär lika stor för en ensamstående och en sammanboende kvinna. För 30 procent av de ensamstående kvinnorna bidrar sjukpenning till löneinkomsten medan föräldrapenning och arbetsmarknadsstöd kompletterar löneinkomsten för 20 procent. För en ensamstående man med lång deltid är arbetsmarknadsstöd och sjukpenning av störst betydelse vid sidan av lönen. Kvinnor har högre förvärsinkomst än män i denna deltidform medan det för sammanboende är det mer traditionella att kvinnor har lägre inkomst än män (80 procent).

En sammanboende kvinna med lång deltid har föräldrapenning i stor utsträckning, 40 procent, medan det är hälften så vanligt för en sammanboende man med lång deltid att ha föräldrapenning. Dessa män har oftare arbetsmarknadsstöd eller sjukpenning men även pension förekommer.

Tabell 2.11 Förvärsinkomstens sammansättning för sammanboende med lång deltid 2003

Inkomst, kronor per år samt andelar, procent
Antal kvinnor 408 000, antal män 85 000

	Inkomst med inkomstslaget		Kvinnors andel	Andel med inkomstslaget	
	Kvinnor	Män		Kv	Män
Lön	154 400	175 600	88	97	95
Föräldrapenning	22 700	17 800	128	40	20
Sjukpenning	52 000	76 400	68	24	26
Sjukersättning	43 500	64 000	46	5	7
A-stöd	33 600	53 700	63	15	28
Pension	24 300	97 200	25	8	19
Förv. ink	180 100	226 100	80	100	100

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Slutsatser

Sammanfattningsvis visar denna uppdelning av de deltidsarbetande att i genomsnitt 95 procent har någon form av löneinkomst även om omfattningen kan vara mycket låg. För många sker en komplettering med ersättning från social- eller arbetslöshetsförsäkringen. Den sammanlagda förvärsinkomsten är väsentligt lägre än för en genomsnittlig inkomsttagare.

Vid kort deltid har ungefär 30 procent av både ensamstående och sammanboende kvinnor och män någon form av arbetsmarknadsstöd. Var tredje sammanboende kvinna med kort deltid har även föräldra- eller sjukpenning och var femte kompletterar löneinkomsten med sjukersättning eller pension. Var fjärde sammanboende man med kort deltid har sjukpenning eller pension som komplement till löneinkomst.

Sjukpenning betalas till 31 procent av de ensamstående kvinnorna med lång deltid mot 24 procent av männen. Störst ekonomisk betydelse för ensamstående män med lång deltid har arbetsmarknadsstödet. Föräldrapenning betalas till 40 procent av sammanboende kvinnor med lång deltid och var fjärde har sjukpenning. Ersättning från föräldrapenning, sjukpenning, arbetslöshetsstöd eller pension betalas till mellan 20 procent och 30 procent av sammanboende män med lång deltid.

Det är viktigt att betona att mer än 90 procent av deltidssysselsatta kvinnor och män har någon löneinkomst även om dennas andel av den totala förvärsinkomsten är mellan 60 och 80 procent, vilket framgår av tabell 2.7. Det förfaller således som om vissa deltidarbetande står till arbetsmarknadens förfogande till den del de inte är sjukskrivna, har sjukersättning eller är

föräldralediga. De har då löneinkomst eller i vissa fall ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

2.3 Marginaleffekt

Det är viktigt att undersöka vilka marginaleffekterna är vid ett ökat arbetsutbud eftersom dessa påverkar de ekonomiska drivkrafterna för människor att öka sitt förvärvsarbete. Marginaleffekten visar hur stor del av en bruttolöneökning som faller bort till följd av ökad skatt, ökade avgifter eller minskade bidrag. Enkelt uttryckt visar den hur mycket pengar som blir kvar i plånboken av att arbeta mer.

Generellt gäller att kvinnor tenderar att beröras av marginaleffekter i större utsträckning än män. I regeringens vårproposition⁸ visas till exempel att marginaleffekten är väsentligt högre för ensamstående med barn, vilket till övervägande del är kvinnor, än för andra grupper. För ensamstående föräldrar med ett barn är den genomsnittliga marginaleffekten 47 procent och vid fler barn 51 procent, vilket innebär att nästan hälften av löneökningen försvinner genom ökad skatt och minskade bidrag. Detta ska jämföras med en genomsnittlig marginaleffekt på 40 procent.

Av tabell 2.12 framgår hur marginaleffekten varierar mellan kvinnor och män som arbetar deltid. Där framgår att marginaleffekten som kommer av höjd barnomsorgsavgift och sänkt bostadsbidrag påverkar kvinnors inkomst i större utsträckning än mäns. Marginaleffekt av ökad inkomstskatt och höjt underhållsstöd har emellertid större betydelse för män. Marginaleffekt av minskat socialbidrag har störst betydelse för de med kort deltid, företrädesvis för män.

Marginaleffekterna för deltidsanställda är lägre än för heltidsanställda till följd av att de får en lägre inkomstskatteökning än heltidsarbetande. Grundavdragets konstruktion har en omfördelningseffekt och gynnar dem med lägre inkomst. Tabell 2.12 visar hur stora marginaleffekterna är för olika typer av transfereringar när personer med olika tjänstgöringsgrad ökar sitt förvärvsarbete.

Tabell 2.12 Marginaleffektens storlek efter arbetstidens omfattning 2003

Procent

	Kort deltid		Lång deltid		Heltid	
	Kv	M	Kv	M	Kv.	M
Inkomstskatt	32,8	34,8	36,2	37,7	38,9	42,5
Barnomsorg	0,3	0,1	0,4	0,2	0,1	0,2
Bostadsbidrag	2,2	1,5	1,4	0,8	0,6	0,1
Socialbidrag	0,5	1,0	0,1	0,2	0,0	0,0
Underhållsstöd	0,2	0,5	0,2	0,8	0,1	0,2
Totalt	36,0	37,9	38,3	39,7	39,8	43,0

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Vid sidan av inkomstskatten, som står för den största marginaleffekten, är det bostadsbidraget som innebär marginaleffekter, allra mest för kvinnor som arbetar kort deltid. Vissa påverkas också av marginaleffekter på grund av BTP (bostadstillägg till pensionärer), eftersom detta utgår till många med sjukersättning. Även underhållsstödssystemet kan generera höga marginaleffekter, huvudsakligen för män, som i större utsträckning än kvinnor är underhållsskyldiga.

När marginaleffekter beräknas behandlas de olika delsystemen på ett enhetligt sätt. Men i realiteten kan de skilja sig åt genom att mer eller mindre snabbt ge kännbara effekter för den enskilde. Detta torde ha betydelse för bedömningen av vilka hindren är för människor att öka sin arbetstid. Om till exempel bostadsbidraget jämförs med underhållsstödet, ger en höjd inkomst en direkt och kännbar effekt när det gäller bostadsbidrag. Den som under ett år har fått höjd inkomst kan bli återbetalningsskyldig för bidraget.

Förändring av underhållsstödet till följd av höjd inkomst sker först efter att antingen Försäkringskassan eller mottagaren initierat en omprövning av stödet. Det har således inte samma direkta effekt som bostadsbidraget.

De marginaleffekter som berör kvinnor i större utsträckning har en mer direkt effekt än de marginaleffekter som berör företrädesvis män. Att kvinnor tar ett större ansvar för barnen ger således även utslag i marginaleffekterna.

⁸ Fördelningspolitisk redogörelse Prop. 2004/05:100 Bilaga 3.

3 Utvecklingen sedan 1990-talets början

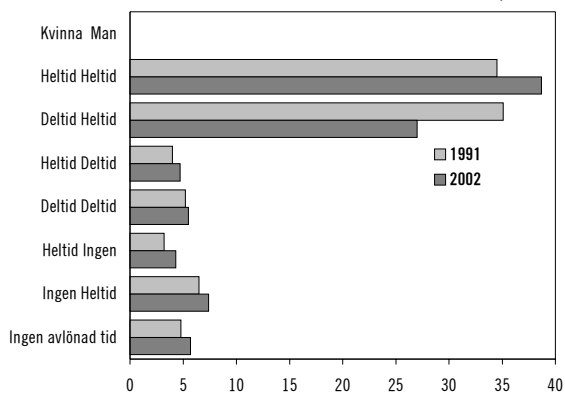
I augusti 2005 lämnade Jämställdhetspolitiska utredningen sitt betänkande *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (2005:66). Utredningen beskriver bland annat utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten sedan 1990-talets början. Utredningen konstaterar att skillnaderna i disponibel inkomst har minskat mellan kvinnor och män, att kvinnor har ökat och män minskat sitt arbetsutbud. Vidare har kvinnor minskat sitt obetalda arbete och gått om män i utbildningsnivå. Fler kvinnor arbetar idag heltid jämfört med början på 1990-talet. Den viktigaste förklaringen till den minskade skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män är att kvinnor har ökat sitt förvärvsarbete.

I en av utredningens underlagsrapporter⁹ redovisas en jämförelse av hur arbetstidens omfattning har utvecklats mellan sammanboende kvinnor och män.

I diagram 3.1 visas arbetstid i avlönat arbete för olika kombinationer av arbetstid för kvinnor och män. De år som analyseras i utredningen är andra än i denna bilaga men genomgången är intressant och visar på några långsiktiga tendenser.

Diagram 3.1 Sammanboende efter kombination av arbetstid i avlönat arbete 1991 och 2002

Arbetstid för kvinnor och män. Andel av alla sammanboende, procent

Källa: HEK, SCB

Hushåll där båda makarna arbetar heltid har ökat med 4 procentenheter mellan 1991 och 2002. Andel familjer där mannen lönearbetar heltid

och kvinnan lönearbetar deltid har minskat kraftigt, från 35 procent till 28 procent, under perioden. Andel hushåll där kvinnan arbetar heltid och mannen deltid har också ökat men med inte fullt en procentenhet.

I sammanlagt 13 procent av hushållen arbetar kvinnor mer än män. I nästan 6 procent av hushållen förvärvsarbetar varken kvinnor eller män. Sysselsatta kvinnor lönearbetar mer 2002 än tidigare år. Skillnaden i arbetstid mellan makarna har således minskat.

Mycket talar för att kvinnor kommer att öka sitt betalda arbete ytterligare, vilket är en viktig förutsättning för ökad ekonomisk jämställdhet. Samtidigt visar utredningen att ensamstående föräldrar, särskilt ensamstående kvinnor med barn, har haft en sämre ekonomisk välfärdsutveckling sedan 1990-talets början jämfört med sammanboende. Ensamstående kvinnor med barn har inte återhämtat den sysselsättningsfrekvensgruppen hade i början av 1990-talet och inkomsterna för dem har utvecklats sämre än sammanboende kvinnors och mäns inkomster. En större andel av de ensamstående kvinnorna med barn arbetade deltid i början av 2000-talet jämfört med början av 1990-talet.

⁹ Nyberg, Anita. "Har den ekonomiska jämställdheten ökat sedan början av 1990-talet?" i Forskarrapporter till jämställdhetspolitiska utredningen SOU 2005:66.